

12.12.2023

Riigikogu sotsiaalkomisjon

Kalle Grünthal

Riigikogu sotsiaalkomisjoni liige

Käesolevaga esitan „Eriarvamuse“, Riigikogu sotsiaalkomisjoni arvamusele põhiseaduslikkuse järelevalve asjas nr 5-23-38, mille palun lisada sotsiaalkomisjoni poolt Riigikohtule saadetavate materjalide juurde.

ERIARVAMUS

Põhiseaduse § 154 alusel otsustavad ja korraldavad kohalikud omavalitsused, kõiki kohaliku elu küsimusi, kes tegutsevad seaduste alusel iseseisvalt.

Kohalikule omavalitsusele võib panna kohustusi ainult seaduse alusel või kokkuleppel kohaliku omavalitsusega. Seadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest.

1. Eeltoodud paragrahvist tuleneb, kohalike omavalitsuste õigust piisavate rahaliste vahendite, kui finantstagatise elemendi olemasolule, kohaliku omavalitsuslike ülesannete täitmiseks, mistõttu on antud asjas Põhiseaduslikkuse järelevalve esitajate taotluste esitajate arvamus õige, et Riigikohus tunnistaks põhiseadusega vastuolus olevaks õigustloovate aktide andmata jätmise, mis sätestaksid SHS §-ga 22¹ pandud kohustuste täitmise seotud kulude katmise riigieelarvest osas, milles rikutakse kohaliku omavalitsuse üksuste õigust omavalitsuslike ülesannete rahastamissüsteemi stabiilsusele.
2. Eriarvamuse esitaja hinnangul ei oma asjas tähtsust, kas taotluse esitanud volikogud on tõendanud oma võimetust sotsiaalhoolekande seaduse § 22¹ lõigetes 2 ja 5 sätestatud kohustuste täitmise osas ja kas neil kohalikel omavalitsustel on selleks piisavalt raha. Põhiseaduse § 154 lg 2 tuleneb üheselt, seadusega kohalikule omavalitsusele pandud riiklike kohustustega seotud kulud kaetakse riigieelarvest.
3. Õigust ja kohustust otsustada ning korraldada seaduse alusel iseseisvalt kõiki kohaliku elu küsimusi, sealhulgas otsustada, kuidas kulutada kohaliku elu küsimuste lahendamiseks eraldatud raha, on kohalikel omavalitsustel võimalik järgida üksnes juhul, kui tal on selleks piisavalt raha (RKÜKo 19.04.2004, 3-3-1-46-03, p 21). Seetõttu eeldab enesekorraldusõigus juba olemuslikult, et kohalikel omavalitsustel oleks tagatud õigus piisavatele rahalistele vahenditele omavalitsuslike ülesannete täitmiseks. Seejuures peab kõnealuse õiguse kohaselt olema tagatud nii seadusest tulenevate kui ka muude, seadusega sätestamata ülesannete piisav rahastatus (RKPJKo 09.06.2009, 3-4-1-2-09, p 42; RKÜKo 16.03.2010, 3-4-1-8-09, p 55).

4. Tulenevalt PS §-st 14 ei saa riik lasta tekkida olukorral, kus esmatähtsate avalike teenuste kättesaadavus johtub ulatuslikult sellest, milline on isiku elu- ja või asukohajärgse kohalike omavalitsuste majanduslik suutlikkus (RKÜKo 16.03.2010, 3-4-1-8-09, p 67).
5. Kui seadusega muudetakse mõne omavalitsusliku ülesande täitmine kohustuslikuks või suurendatakse olemasolevate kohustuste täitmise kulusid, pärast mida muutub kohalike omavalitsuste omavalitsuslike ülesannete rahastatus ebapiisavaks, on õigust piisavatele rahalistele vahenditele rikutud. Seda õigust ei riku sellisel juhul aga mitte õigusakt, mis kohustab kohalike omavalitsusi täitma konkreetset omavalitsuslikku ülesannet, vaid omavalitsuslike ülesannete rahastamist reguleerivad õigusaktid osas, milles need ei taga kohalikele omavalitsustele raha omavalitsuslike ülesannete täitmiseks vähemalt minimaalselt vajalikus mahus (RKÜKo 16.03.2010, 3-4-1-8-09, p 69).

Lähtudes eelmärgitust leiab eriarvamuse esitanud Riigikogu sotsiaalkomisjoni liige Kalle Grünthal, et vaidlusalused sätted on Eesti Vabariigi põhiseadusega vastuolus ning taotluste esitajate argumendid põhjendatud.

Lugupidamisega

Kalle Grünthal

Riigikogu sotsiaalkomisjoni liige

/allkirjastatud digitaalselt/